

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI DERGİSİ

DİNİ, AHLAKİ, EDEBİ, MESLEKİ AYLIK DERGİ

8. Cilt

Kasım - Aralık 1969

90 - 91. Sayı

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
RAMAZAN BAYRAMINI TEBRİK MESAJI Lâtfi DOĞAN	325
ASRIMIZDAKİ TEFSİR HAREKETLERİNE UMÜMÎ BİR BAKIŞ Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU	327
İSTİAZE VE BESMELE Demirhan ÜNLÜ	335
HADİS-İ ŞERİF Ahmet SERDAROĞLU	339
RAMAZAN VE ORUÇLA İLGİLİ HADİS-İ ŞERİFLER Osman KESKİOĞLU	343
RAMAZAN ORUCUNUN KAZANDIRDIĞI MUTLULUK Kemal GÜRAN	348
ORUÇ VE KADİR GECEŚİ Orhan BALCI	350
HUTBE (KADİR GECEŚİ) Arif M. ÖZDEMİR	351
İMAM SÖZÜNÜN TAŞIDIĞI MÂNÂ Cemaleddin KAPLAN	354
MÜSLÜMANLARCA KİTABIN VE KÜTÜPHANENİN KIYMETİ BÜYÜKTÜR M. Şevki ÖZMEN	356
ORUÇ TUTANLARIN UYMALARI GEREKLİ SAĞLIK KURALLARI Dr. Burhan BENGİSU	359
ŞEHİD (Şiir) Hasan ERDEN	360
AYDINLIK KOŞMASI (Şiir) F. Cemâl Oğuz ÖCAL	361
DIYANET İŞLERİ VE FAİZ MES'ELESİ Namık Zeki ARAL	362
MEMLEKETİMİZDE HİRİSTİYANLIK PROPAGAN- DASI Doç. Dr. Talât KOÇYİĞİT	366
KISSADAN HİSSE Nevzat AKALTUN	363
ÇOCUK EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ Süleyman ÖZER	369
İBN-İ SİRİN Lâtfi ŞENTÜRK	371
SER'İYYE SİCİLLERİ ARŞİVİ Nuri YEPREM	373
FETVÂ EMİNİ ABDULLAH VASSAF EFENDİ	375
DİN İŞLERİ YÜKSEK KURULU KARARI	378
TAMİMLER	379
HABERLER	381

HADİS

Ahmet SERDAROĞLU

Diyanet İşleri Başkanlığı Müfettişi

« الْحَالَالُ بَيْنَ وَالْحَرَامِ بَيْنَ وَبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ .
فَمَنْ التَّقَى الشُّبُهَاتِ فَقَدْ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِزِّهِ وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ
كَالرَّاعِي يَرعى حَوْلَ الْحَيِّ يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ . أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حَمِيًّا ، أَلَا وَإِنَّ
حَمِيَّ اللَّهِ مُحَارِمُهُ ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ ، وَإِذَا
فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ . »

Tercemesi :

“Halâl, açık (ve belli), haram da açık (ve belli) dir. Bunların arasında birtakım şüpheli şeyler vardır ki, insanların çoğu bunlar (ın halâl veya haram oldukların) ı bilmezler. Şüpheli şeylerden sakınan kimse, din ve ırzını korumuş olur. Şüpheli şeylere giren kimse de harâma düşmüş olur. (Bu aynen) kuru etrâfında (davarını) güden bir çobanın koyunlarının o koruya düşme tehlikesi gibidir. (Çok geçmeden koyunları koruya düşer.) Âgâh ol ki, her hükümdârın bir korusu (bir yasak bölgesi) vardır. İyi bil ki, Allâhu Teâlâ'nın korusu da haram kıldığı şeylerdir. Dikkat et, (insan) cesed (in) de bir et parçası vardır. O, iyi oldukça cesedin tümü iyi olur. O bozuk olursa, cesedin tamâmı bozulmuş olur. Bilmiş ol ki, o et parçası da kalb'dir.”

(Hadîsi, Sihâh-ı Sitte sâhipleri Nu'mân İbn-i Beşîr'den rivâyet etmişlerdir.)

Şerh ve îzâhı :

Hadîs-i Şerîfte eşya, halâl, haram ve şüpheli olmak üzere üçe bölünmüştür:

1 — Mutlak halâl, hiçbir kayda tabî' olmayıp maddesi temiz olan, hürmetini gerektirecek bir tarafı bulunmayan ve faydalanılması serbest olan şeylerdir. (Yere inmeden alınan yağmur suları gibi.)

2 — Mutlak haram, Allâh'ın kesin olarak yasakladığı şeylerdir. Bunların aynı ve maddesi haram olanı var. (Akan kan, şarap, necâset, meyte ve domuz eti gibi.) Bir de maddesi temiz olduğu halde başkalarına haram olanı vardır. "Haksız iktisaplar" gibi. Mutlak haramlar ayrıca birkaç bölüme ayrılırlar:

a) Hiçbir sûretle hürmeti sâkit olmayanlar, zinâ ve adam öldürmek gibi. Hiçbir zarûret ve mecbûriyet, bunların hürmetini kaldıramaz.

b) Zarûret hâlinde sukut ihtimâli olan haramlar, içki ve ölü hayvan eti gibi. Ölüm tehlikesi ânında ölmeyecek kadar bunlardan isti'mâl edilebilir.

c) Hürmeti düşmez, fakat ruhsat verilir:

«الْأَمَنُ أَكْرَهُ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ»

"Kalbi îman üzere (sâbit ve bununla) mutmain (ve müsterih) olduğu halde (cebr-ü) ikrâhe uğratılanlar müstesnâ..."¹ Âyet-i Celîlesinde açıklanmış gibi, ölümlle tehdit ânında, kalbi îman ile dolu olduğu halde dilinde küfr söylemesine verilen ruhsat gibi.

d) Bu gibi tehditlerle düşmek ihtimâli olmamakla berâber ruhsat ihtimâli bulunan haramlar. Aç kalan kimsenin, ölmeyecek derecede başkasının malından yemesi gibi. İşte bunlar, halâl ve haram kısımlarıdır. Bunlar bellidir ve bunlar hakkında kesin hükümler vardır. Halâli halâl, harâmı haram yapan şâri', yâni Allah ve O'nun Peygamberi, bu iki kısmı kesinlikle bildirmişlerdir. Zâten dört delîlin diğer iki kısmı herhangi bir hükmü isbât edemez. sâdece izhar ederler. Nitekim başka bir Hadîsde Resûl-i Ekrem;

«الْحَلَالُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَالْحَرَامُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ»

"Halâl, Allâhu Teâlâ'nın, Kitâbında halâl ettiği; haram da, yine Allâhu Teâlâ'nın Kitâbında haram kıldığı şeylerdir." buyurmuştur.

Demekki, halâl veya haram yapmak ancak Allah ve Peygamber'e mahsustur. Başkalarının buna yetkisi yoktur. Allah ve Resûlü halâl ve harâmı tasrîh ettikten sonra arada bâzı şüpheli hususlar bırakmıştır.

Bu hususları sükût geçmek, hâşâ bir unutkanlık netîcesi değildir. Çün-

kü Kur'ân-ı Kerîm'de; «لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنْسِي»

(1) Nahl Sûresi, Âyet: 106.

"Benim Rabbim hatâ da etmez, unutmaz da."² buyurulduğu gibi, Resûl-i Ekrem de diğer bir Hadîsinde; « وَسَكَتَ عَنْ أَشْيَاءَ رَحْمَةً لَكُمْ غَيْرِنَسِيَانِ »

"Bâzı şeyleri sükût geçmesi, unuttuğu için değil, sizin için bir rahmettir." buyurmakla bunu açıklamıştır.

Bâzı ahkâmın şüpheli kalmasının rahmet olması, "Eşyâda aslolan, hill ü ibâhattır." kaidesine dayanır, yoksa sükûtun rahmet tarafı kalmazdı. Zâten İmam Ahmed ve Şâfiî halâli târif ederken; « مَا لَمْ يَرِدْ بِحَرْمِهِ دَلِيلٌ »

"Hürmetine delil vârid olmayan şeydir." buyurmakla sükût geçilenlerin halâlde dâhil oldukları anlaşılır ki, « قُلْ لَا آجِدُ فِي مَا أُوْحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا ... »

"De ki: Bana vahyolunanlar arasında, yiyen bir kimsenin yiyeceği içinde (sizin haram dediklerinizden böyle) haram edilmiş bir şey bulmuyorum..."³ Âyet-i Celîlesi ve yukarıki Hadîsin sonunda,

"Sükût geçip hükmünü açıklamadıkları ise, « مَا سَكَتَ عَنْهُ فَهُوَ مِمَّا عَفَا عَنْهُ » bağışlanmış olan şeylerdir." buyurulması bunu te'yîd etmektedir. İmâm-ı A'zam'ın târifinde ise, « مَا دَلَّ دَلِيلٌ عَلَى حَلَالِهِ » "Halâl olduğuna delil bulunan şeydir." buyurmakla bu şüpheli şeyler halâlin dışında kalır ve bunlara şüpheli şeyler denir.

Bu şüphe, muhallil ile muharrimin sebebi, halâl ile harâmın ihtilâtı muhallilde isyânın bulunması ve edillenin teâruzu ve ihtilâfı gibi sebeplerden meydana gelir. Hadîsde; « فَلَا تَبْتَغُوا عَنْهَا » "Bunlardan bahsetmeyiniz ve

bunlar üzerinde araştırma yapmayınız." buyurulduğu gibi; bu müteşâbihat üzerinde durmamak lâzımdır. Haccın farz olduğunu Resûl-i Ekrem haber verince, Ashab'dan Akra' İbn-i Hâbis, "Her sene mi?" diye sordu ve bu sorusunu üç kere tekrarlardı. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem;

"Şâyet, evet diyeydim, her sene borç olacaktı da buna gücünüz yetmeyecekti; bu gibi şeylerden sormayınız. Sizden öncekilerden helâk olanlar, çok soruları ve peygamberlerine ihtilâfları sebebiyle helâk olmuşlardır." buyurmakla kendilerine gerekli ihtârı vermiş ve bu hâdise üzerine;

(2) En'âm Sûresi, Âyet: 145.

(3) Tâ-hâ Sûresi, Âyet: 52.

« لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبَدِّلَكُمُ تَسْأَلُكُمْ... »

“Ey îman edenler, Allâh’ın afvettiği şeyleri —ki eğer size açıklanırsa ve siz bunları Kur’ân inerken sorup da hükmü kendinize izhar edilirse fenânınıza gidecektir— **sormayın.**”⁴ Âyet-i Celîlesi nâzil olmuştur.

Esâsen bu şüpheli şeyler hakkında hüküm vermek yetkisi kimsede yoktur. Hele bunları harâma sokmağa çalışmak, taşkınlık ve şaşkınlıktan başka bir şey değildir. Halâli haram, harâmı halâl tanıyıp tanıtmaya çalışmak dînî bakımdan çok sakıncalıdır. Vazîfemiz, halâli halâl ve harâmı haram tanımak, din ve şerefimizi korumak için şüpheli şeylerden sakınmaktır. İyi insanlar her türlü şüpheli şeylerden sakınırlar ve töhmet yerlerinden uzakta kalırlar. Her bakımdan önder ve örneğimiz olan Resûl-i Ekrem, sadaka malıdır korkusuyla bir hurmayı yemekten çekinmiş, Hazret-i Ebû Bekr bilmeyerek, fala bakma karşılığında alınan sütü içtiği için onu hemen istifrâ etmiş, Hazret-i Ömer de aynı şekilde bilmeyerek içtiği zekât devesinin sütünü kusuştur. İmâm-ı A’zam da muhîtinde çalınan bir koyunun etini yerim tehlikesiyle, o muhitte bir koyunun yaşayabileceği sene müddetince, koyun eti alıp yememiştir. Şüpheli şeylere aldırış etmeyenlerin zamanla harâma düşmeleri mümkün olduğundan, olgunlaşmak için, şüpheli şeylerden sakınmak lâzımdır.

Her türlü şüphelerden korunmak için, îman nûru ile aydınlanmış, sağlam irâdeli bir kalbe sâhip olmak lâzım; bunun için Resûl-i Ekrem kalbin önemine nazar-ı dikkati çekmiş, insanın dürüstlüğü, kalbinin dürüstlüğüne bağlamıştır. Ancak, din ve ahlâk konularında ele alınan kalb, göğsün sol tarafındaki motoru kendinde, kendi kendine açılıp kapanan ve bir et parçasından ibâret olan kalb-i cismânî değildir. Burada bunu bu şekilde ifâde mecâzîdir. Bu kalbden murâd, iyi ile kötüyü birbirinden ayıran aklın yeri ve hilkat bedîası olan kalb-i rûhânîdir. Dimağ ile irtibâtı bulunan ve beden âlemini irâdesi altında tutan bu kalb, halâl ile nurlanır, haram ile kararır ve bozulur. Kalb-i selîm sâhibi olmayanlara hiçbir şey fayda vermez. Kalbin selîm olması için, haram ve şüpheli şeylerden ve her türlü kalbî hastalıklardan sâlim olması lâzımdır. Nitekim Rûhi-i Bağdâdî de:

“Sanma ey hoca senden zerr-i sîm isterler,
Yevme lâ yenfeu’da kalb-i selîm isterler.” demiştir.

(4) Mâide Sûresi, Âyet: 101.